

Πριν από μία εβδομάδα, την Παρασκευή 3 Σεπτεμβρίου συμπληρώθηκαν 30 χρόνια από την ίδρυση του ΠΑΣΟΚ από τον Ανδρέα Παπανδρέου. Είναι γεγονός ιστορικό όχι μόνο για το ίδιο το κόμμα αλλά και για την πολιτική ιστορία της χώρας που συνδέεται απόλυτα με την παρουσία του Ανδρέα Παπανδρέου, του πλέον χαρι-

σματικού γένει της μεταπολιτευτικής Ελλάδας, χωρίς να υποψιάται και να παραγνωρίζεται η συμβολή των πολλών στελεχών του Κινήματος και κυρίως του Κώστα Σημίτη, που διασφάλισε για οκτώ χρόνια την κυβερνητική συνέχεια. Στα τριακοστά γενέθλιά του το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται σε μία από τις κρίσιμότερες και αποφασιστικότε-

ρες καμπές της ιστορίας του. Με το επικείμενο συνέδριο πρέπει να κλείσει την οκτάμηνη σχεδόν ομφαλοσκοπηση και τις εσωστρεφείς συζητήσεις και αναζητήσεις, και να επανέλθει δυναμικά στην πολιτική σκηνή. Μια μικρή συμβολή, ως ρεπορτάζ στην Ιστορία, αποτελεί η αφήγηση του «Βήματος» η οποία ολοκληρώνεται σήμερα.

Από την οκταετία του εκσυγχρονισμού στην εποχή του Γ. Α. Παπανδρέου

Ανάλυση: ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΩΜΑΙΟΣ, Επιμέλεια: ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΡΛΗΣ

Στην αρχή της διακυβέρνησης Σημίτη, το ΠΑΣΟΚ βρισκόταν ακόμη σε μια φάση όπου προσπαθούσε να ξεπεράσει το σοκ της αλλαγής προέδρου ύστερα από 22 ολόκληρα χρόνια, αλλά και να «συνειδητοποιήσει» τη νέα ηγεσία. Από την αρχή της πρώτης τετραετίας έγινε φανερό ότι ο μεγάλος χαμένος της διαδοχής, ο Α. Τσοχατζόπουλος, θα ήταν ο εσωκομματικός «αντίπαλος» του Κ. Σημίτη. Σε μια συνέντευξη που είχε παραχωρήσει στο «Βήμα της Κυριακής» λίγο μετά τις εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου 1996, ο Α. Τσοχατζόπουλος είχε δηλώσει ότι «μέσα και από την εμπειρία των εκλογών έγινε σαφές ότι το σημερινό και το αυριανό ΠΑΣΟΚ είναι η φυσιολογική συνέχεια του Ανδρέα Παπανδρέου και ως εκ τούτου θα ήταν τουλάχιστον αφελής ή ανιστόρητη η προσπάθεια οποιουδήποτε να αμφισβητήσει το ιστορικό παρελθόν του ΠΑΣΟΚ», για να συμπληρώσει λίγο αργότερα ότι «σε κάθε συνέδριο θα κρίνονται ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ και η προοπτική της συνέχειάς του».

Δύο δηλώσεις που είχαν αποδέκτη τον Κ. Σημίτη και οι οποίες έκαναν σαφές και ξεκάθαρο ότι ο νέος πρωθυπουργός και πρόεδρος δεν θα έπρεπε να αγνοήσει και να κόψει τον ομφάλιο λώρο του ΠΑΣΟΚ με τον ιδρυτή του και ότι δεν έχει παραλάβει μια εν λευκώ εξουσία, αλλά η πολιτική του και οι αποφάσεις του θα ελέγχονταν τακτικά από το κόμμα. Ένα διπλό μήνυμα ότι ο Α. Τσοχατζόπουλος ήταν διατεθειμένος όχι μόνο να προστατεύσει την πολιτική παρακαταθήκη του Α. Παπανδρέου, αλλά και να αναλάβει τον ρόλο του αρχηγού της εσωκομματικής αντιπολίτευσης.

Από τη μεριά του ο Κ. Σημίτης είχε δείξει από την αρχή την πρόθεση να έλθει σε ιδεολογική ρήξη με το «παλιό ΠΑΣΟΚ». Ηδη προτού εκλεγεί στην προεδρία του κόμματος, όταν ο Α. Παπανδρέου ήταν ακόμη εν ζωή, ο Κ. Σημίτης επεδίωκε τον ιδεολογικό και πολιτικό «απογαλακτισμό» από το παπανδρεϊκό ΠΑΣΟΚ. Για παράδειγμα, στην 5η Σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής, τον Φεβρουάριο του 1996, ο Κ. Σημίτης δήλωσε ότι «καλούμαστε να ξανακερδίσουμε τη χαμένη τιμή, το χαμένο ηθικό κύρος της πολιτικής και την κοινωνία προς αυτή την πολιτική. Και αυτό δεν θα το πετύχουμε με λόγια. Μα επιδεικνύοντας νέο ήθος και ύψος στην κυβερνητική πράξη, στη συλλογική λειτουργία, στο επίπεδο του πολιτικού διαλόγου, την ειλικρίνεια και την αυθεντικότητα στην επικοινωνία». Λίγο μετά, στην ίδια ομιλία, αναφερόμενος στην κρίση των Ιμίων, δήλωσε με νόημα: «Πού θα είχαμε οδηγηθεί, αν είχαμε παρασυρθεί απερισκεπώς σε μια εμπλοκή στα Ιμια; Και κάτι ακόμη. Ας το σκεφθούν όλοι γιατί βρεθήκαμε απομονωμένοι διεθνώς την ώρα της κρίσης, ποιες

Η ελληνική προεδρία της ΕΕ το πρώτο εξάμηνο του 2003 ήταν ιδιαίτερα επιτυχημένη.

Στη φωτογραφία ο τότε πρωθυπουργός κ. Κ. Σημίτης (δεξιά) με τον γερμανό καγκελάριο Γκέρχαρντ Σρέντερ (αριστερά) και τον γάλλο πρόεδρο Ζακ Σιράκ στη Σύνοδο Κορυφής της Χαλκίδας

συνέπειες είχε η απουσία μας από το διεθνές προσκήνιο και πόσο μας σκότισαν κάποιες άλλες επιλογές. Η κυβέρνησή μας μέσα σε λίγες ημέρες ανέστρεψε κλίμα ψυχρότητας και επιφυλακτικότητας που είχε παγιωθεί τα τελευταία χρόνια...».

Σε ένα άλλο επίπεδο, εκείνο των προσώπων και της οργανωτικής δομής, ο νέος πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ προσπάθησε με μια σειρά κινήσεων να εδραιώσει την προσωπική του κυριαρχία, με την όσο δυνατόν λιγότερη ούθηση των εσωκομματικών αντιστάσεων. Δημιούργησε μια κλειστή ομάδα απόρων, την ομάδα του «πρωινού καφέ», με την οποία ο Κ. Σημίτης συσκεπτόταν κάθε πρωί και η οποία αποτελούνταν από τους στενούς του συνεργάτες, και συγκεκριμένα τους Θ. Τσουκάτο, Α. Μαντέλη, Ν. Θέμελη, Δ. Ρέππα, στους οποίους αργότερα θα προστεθούν οι Γ. Πανταγιάς, Γ. Πασχαλίδης αλλά και ο Σ. Κοσμίδης που θα αναλάβει τη θέση του γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου. Αναφορικά με τα κορυφαία στελέχη του κόμματος, και κυρίως τους Α. Τσοχατζόπουλο, Θ. Πάγκαλο, Γ. Αρσένη και Βάσω Παπανδρέου, ο Κ. Σημίτης αναγνώρισε τον ρόλο τους μέσα στο κόμμα και στην κυβέρνηση, καθιστώντας όμως σαφές ότι τα πράγματα είχαν πλέον αλλάξει.

Την ίδια στιγμή ένας αριθμός στελεχών του ΠΑΣΟΚ, τα οποία δεν είχαν αποκτήσει ισχύ ως την άνοδο του Κ. Σημίτη στην ηγεσία, άρχισαν να αναδεικνύονται στο υπουργικό συμβούλιο. Μεταξύ άλλων ήταν οι Δ. Ρέππας, Χ. Βερέλης, Μ. Χρυσόχοϊδης, Α. Φούρας, Γ. Δρυσ, Γ. Πασχαλίδης, Χ. Πρω-

τόπαπας και Σ. Σουμάκης. Οσον αφορά τον κομματικό μηχανισμό, ο Κ. Σημίτης άρχισε σταδιακά να αποκτά όλο και μεγαλύτερο έλεγχο. Εκεί αναδείχθηκαν έμπιστα στελέχη του εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ, όπως οι Θ. Τσουκάτος, Μ. Νεονάκης και Ρ. Σπυρόπουλος, τα οποία πρωτοστάτησαν στην εξαίγλωση του εκσυγχρονιστικού ρεύματος στο κόμμα και κυρίως στις ανά την περιφέρεια Νομαρχιακές Επιτροπές.

Η πρώτη τετραετία του Κ. Σημίτη ήταν μια περίοδος διακυβέρνησης κατά την οποία ο πρωθυπουργός επεδίωξε την πολιτική και την οικονομική εφαρμογή του εκσυγχρονισμού στην κοινωνία, την ιδεολογική επικράτησή του στο κόμμα και την εδραίωση του ΠΑΣΟΚ στον λεγόμενο μεσαίο χώρο. Φυσικά δεν έλειψαν οι αντιστάσεις, κυρίως από τους «προεδρικούς» του ΠΑΣΟΚ, όπως, για παράδειγμα, η ώθηση σε παραίτηση του Χ. Ροζάκη από το υπουργείο Εξωτερικών, ενός εκπροσώπου του εκσυγχρονισμού στην εξωτερική πολιτική και ειδικά στις σχέσεις με την Τουρκία, αλλά και οι ατυχείς χειρισμοί, όπως, για παράδειγμα, η υπόθεση Οτσαλάν που έβγαλε τον Θ. Πάγκαλο εκτός κυβερνητικού σχήματος. Ήταν επίσης μια τετραετία κατά τη διάρκεια της οποίας η κυβέρνηση Σημίτη ακολούθησε μια οικονομική πολιτική απόλυτα ευθυγραμμισμένη με τις επιταγές της ΕΕ, με στόχο την ΟΝΕ.

Στις 18 Μαρτίου 1999 πραγματοποιήθηκε το 5ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Οι εβδομάδες που προηγήθηκαν του συνεδρίου δεν ήταν οι καλύτερες δυνατότες, λόγω μιας δήλωσης που έκανε

ο Α. Τσοχατζόπουλος και στην οποία αναφερόταν στο ενδεχόμενο αλλαγής ηγεσίας σε περίπτωση ήττας, στις επερχόμενες ευρωεκλογές. Τελικά το συνέδριο ξεκίνησε με μια επιθετική ομιλία του πρωθυπουργού του Κ. Σημίτη, και μάλιστα χωρίς αντίπαλο, αλλά και με ένα απροσδόκητο για εκείνον αποτέλεσμα αναφορικά με τα εκλεγμένα μέλη της ΚΕ.

Μερικούς μήνες αργότερα, στις ευρωεκλογές του Ιουνίου, το ΠΑΣΟΚ, πληρώνοντας την κυβερνητική φθορά, πήρε το χαμηλότερο ποσοστό μετά το 1981 (32,92%), γεγονός που αναζωπύρωσε τις εσωκομματικές τριβές.

Το δεύτερο κύμα εκσυγχρονισμού

Μετά τις εκλογές-θρίλερ της 9ης Απριλίου του 2000, όπου το ΠΑΣΟΚ έλαβε το 43,80% και η ΝΔ του Κ. Καραμανλή το 42,73%, ο Κ. Σημίτης εδήγγει ένα δεύτερο κύμα εκσυγχρονισμού της χώρας. Η χώρα ερχόταν όλο και πιο κοντά στην ΟΝΕ και ο Κ. Σημίτης μπορούσε να νιώθει απόλυτα ικανοποιημένος με τη δεύτερη τετραετία την οποία του προσέφερε η κάλπη. Είχε εξάλλου καταφέρει να ανατρέψει τις δημοσκοπήσεις, οι οποίες λίγους μήνες πριν από τις εκλογές έδειχναν το ΠΑΣΟΚ μερικές μονάδες πίσω από τη ΝΔ, και να κερδίσει τον Κ. Καραμανλή στην πρώτη μεγάλη πολιτική τους αντιπαράθεση. Εν τέλει από την εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ μπορούσαν να εξαχθούν μερικά σημαντικά συμπεράσματα.

Πρώτον, το ΠΑΣΟΚ είχε δρέψει τους

καρπούς από την εδραίωσή του στον μεσαίο χώρο, κάτι που θα έπρεπε να προσπαθήσει να κάνει και η ΝΔ, αν ήθελε να έχει σοβαρές αξιώσεις για την κατάκτηση της εξουσίας. Δεύτερον, μετά τη δεύτερη συνεχόμενη νίκη του, ο Κ. Σημίτης δεν είχε πλέον σοβαρές ανησυχίες αναφορικά με τους εσωκομματικούς του αντιπάλους, τουλάχιστον προς το παρόν. Και τρίτον, όντως ο ελληνικός λαός του είχε εμπιστευθεί την οικονομική πορεία της χώρας προς την ΟΝΕ.

Η δεύτερη τετραετία όμως ήταν και η τελική επικράτηση του «κρατικού ΠΑΣΟΚ» επί του κόμματος. Η επανεκλογή Σημίτη επιβεβαίωσε αυτά που είχαν διαφανεί ξεκάθαρα στο 5ο Συνέδριο του κόμματος, το «αδυνάτισμα» της κομματικής βάσης και τη διεύρυνση της απόστασης του κοινωνικού ΠΑΣΟΚ από το κρατικό. Οι σύνεδροι που είχαν πάρει μέρος στο 5ο Συνέδριο είχαν έναν και μόνο ρόλο, εκείνον του κομπάρσου δίπλα στο πακνίδι εξουσίας που παιζόταν στην κορυφή του κόμματος. Ήταν ένα συνέδριο χωρίς πολιτικό διάλογο, ιδεολογικές θέσεις και εν τέλει δίχως επαφή με τον κόσμο του ΠΑΣΟΚ. Και αποδείχθηκε ότι εκείνο το συνέδριο ήταν ένας προπομπός όχι μόνο για τη δεύτερη τετραετία Σημίτη, αλλά και για την ιδεολογική αναζήτηση στην οποία θα εισερχόταν το ΠΑΣΟΚ μερικά χρόνια αργότερα.

Το ΠΑΣΟΚ πέτυχε τον στόχο της ΟΝΕ, όμως το δεύτερο κύμα εκσυγχρονισμού άρχισε να συναντά ισχυρούς κυματοθραύστες. Η πτώση του Χρηματιστηρίου, οι ατυχείς χειρισμοί της κυβέρνησης στο θέμα των ασφαλιστικών μεταρρυθμίσεων και η ανεπιτυχής προσπάθεια του Κ. Σημίτη να κερδίσει τις εντυπώσεις με μια «σύγκρουση» με τον ΣΕΒ σύντομα δημιούργησαν αρνητική εικόνα για το κυβερνών κόμμα.

Την ίδια περίοδο η κυβέρνηση προσπαθούσε να προβάλει όσο περισσότερο μπορούσε την κατασκευή μεγάλων έργων, μεταξύ αυτών το αεροδρόμιο στα Σπάτα, το μετρό της Αθήνας και την προώθηση της κατασκευής της γέφυρας Ρίου - Αντιρρίου. Ωστόσο η ανατροπή της άσχημης δημόσιας εικόνας που έδινε η κυβέρνηση ήταν δύσκολη υπόθεση. Οι υπουργοί εμφανίζονταν «κουρασμένοι» και σχετικά αδρανείς, οι δημοσκοπήσεις έδιναν σαφές προβάδισμα στη ΝΔ του Κ. Καραμανλή και η συνέχιση της «σφικτής» οικονομικής πολιτικής είχε αρχίσει να κουράζει σε μεγάλο βαθμό. Το αποτέλεσμα ήταν ότι όταν οργανώθηκε το 6ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, στις 11 με 14 Οκτωβρίου του 2001, μόλις ενάμιση χρόνο μετά τις εκλογές, το εκσυγχρονιστικό ΠΑΣΟΚ έμοιαζε να έχει χάσει τον προσανατολισμό του.

Συνέχεια στην επόμενη σελίδα

Συνέχεια από την προηγούμενη σελίδα

Σε εκείνο το συνέδριο ο Κ. Σημίτης επανέλαβε τον στόχο της «εδραίωσης της ευρωπαϊκής προοπτικής μέσα από την προώθηση του εκσυγχρονισμού της χώρας», ζητώντας «μια καθαρή εντολή» από το κόμμα. Παράλληλα το 6ο Συνέδριο επιβεβαίωσε και την ολοένα αυξανόμενη άνοδο σειράς στελεχών, και συγκεκριμένα της Α. Διαμαντοπούλου, του Π. Ευθυμίου, του Ι. Παπαντωνίου αλλά κυρίως του Ευ. Βενιζέλου, του Μ. Χρυσοχολίδα και του Γ. Παπανδρέου.

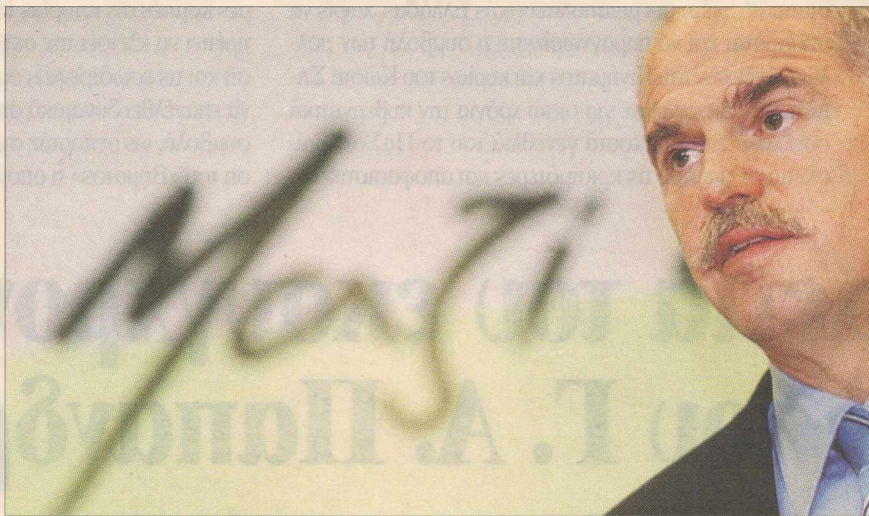
Ειδικά ο τελευταίος, μετά τον ορισμό του ως υπουργού Εξωτερικών το 1999, απολάμβανε ιδιαίτερα υψηλή δημοτικότητα. Η άνεση στους διπλωματικούς χειρισμούς, οι διεθνείς γνωριμίες του, σε συνδυασμό με το μετριοπαθές και προστό προφίλ του αλλά και την κάποια απόσταση που είχε λάβει από τις εσωκομματικές τριβές, τον είχαν καταστήσει ένα από τα ισχυρότερα και πιο δημοφιλή πρόσωπα στο ΠΑΣΟΚ. Εξάλλου ο ίδιος είχε συνειδητοποιήσει τον «νέο» ρόλο του και από την αρχή της δεύτερης τετραετίας είχε αρχίσει να παίρνει κάποιες πρωτοβουλίες αναφορικά με τα ιδεολογικά και οργανωτικά ζητήματα του ΠΑΣΟΚ. Σε συνέντευξή του στο «Βήμα της Κυριακής» τον Μάρτιο του 2001, ο Γ. Παπανδρέου είχε δηλώσει ότι το ΠΑΣΟΚ «έχει κατά κάποιον τρόπο γραφειοκρατηθεί» και ότι είναι απολύτως απαραίτητο και αναγκαίο «να ανοίξουμε έναν βαθύτατο δημοκρατικό διάλογο με την κοινωνία, με τα πολιτικά κόμματα, σε βάση ισότητας...», συμπληρώνοντας ότι «τα όρια της μεταπολιτευτικής δομής, όχι μόνο του ΠΑΣΟΚ αλλά όλων των κομμάτων, έχουν εξαντληθεί» και ότι είναι ανάγκη «να βρούμε νέες μορφές οργάνωσης».

Από τη μεριά του ο Μ. Χρυσοχολίδης, ως υπουργός Δημοσίας Τάξεως, είδε τη δημοτικότητα του και τις πολιτικές «μετοχές» του να αυξάνονται κατακόρυφα με την εξάρθρωση της τρομοκρατικής οργάνωσης 17Ν το καλοκαίρι του 2002, ενώ ο Ευ. Βενιζέλος, ως υπουργός Πολιτισμού, «αξιοποιούσε» την προβολή που του προσέφερε η αρμοδιότητά του για την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας.

Η πολιτική ήττα του εκσυγχρονισμού

Στο δεύτερο μισό της τετραετίας 2000-2004, ο εκσυγχρονισμός, με τον οποίο πορεύθηκε ο Κ. Σημίτης από το 1996, άρχισε να φθάνει με γρήγορους ρυθμούς προς το τέλος του. Η πρόσκαιρη αλλαγή κλίματος μετά την εξάρθρωση της 17Ν δεν στάθηκε αρκετή για να ανακόψει αυτήν την πορεία. Τον Ιανουάριο του 2003 η Ελλάδα ανέλαβε την ευρωπαϊκή προεδρία, γεγονός από το οποίο ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης περίμενε πολλά πολιτικά οφέλη και ίσως την αρχή της ανάκαμψης του ΠΑΣΟΚ. Η πραγματικότητα είναι πως η ελληνική προεδρία ήταν ιδιαίτερα επιτυχημένη, αλλά και ο Κ. Σημίτης και ο Γ. Παπανδρέου, ως υπουργός Εξωτερικών, στάθηκαν πολύ καλά σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο, λόγω της κρίσης στο Ιράκ και της ενταξιακής πορείας της Κύπρου στην ΕΕ.

Εξάλλου ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός του Κ. Σημίτη, σε συνδυασμό με την άνεση που τον διέκρινε στις επαφές και διαπραγματεύσεις του με τους ευρωπαίους ηγέτες, που αποτελούσε ένα από τα δυνατά στοιχεία του πρωθυπουργικού προφίλ του, και το διπλωματικό προφίλ του Γ. Παπανδρέου επιβεβαιώθηκαν με τον πιο θετικό τρόπο στη διεύρυνση

Με την ανάληψη της προεδρίας του ΠΑΣΟΚ από τον κ. Γ. Παπανδρέου το κόμμα πέρασε στα χέρια του πλέον δημοφιλούς στελέχους του σε μια ιδιαίτερα δύσκολη αλλά και κρίσιμη περίοδο

της ΕΕ που επικυρώθηκε στην Αθήνα τον Μάιο του 2003.

Την ίδια στιγμή όμως η κατάσταση στο εσωτερικό μέτωπο δεν άφηνε πολλά περιθώρια αισιοδοξίας στο ΠΑΣΟΚ. Η κυβερνητική αδράνεια, τα κρούσματα αλαζονείας και υπεροψίας που διέκριναν πολλούς υπουργούς, αλλά και κάποιους στενούς συνεργάτες του πρωθυπουργού, και η αυξανόμενη ακρίβεια δεν άφηναν τον Κ. Σημίτη να δρέψει τους καρπούς της επιτυχημένης ευρωπαϊκής προεδρίας. Αμέσως μετά τη λήξη της ο Κ. Σημίτης επικείμενη για άλλη μια φορά να αλλάξει το κλίμα, αυτήν τη φορά μέσα από το κόμμα. Αποφάσισε να αντικαταστήσει τον γραμματέα του ΠΑΣΟΚ Κ. Λαλιώτη με τον ανερχόμενο Μ. Χρυσοχολίδα, γεγονός που οδήγησε στην παραίτηση Λαλιώτη και στην απομάκρυνσή του από το κόμμα. Όλες όμως οι δημοσκοπήσεις, που έδειχναν τη ΝΔ να προηγείται από 6 ως 8 ποσοστιαίες μονάδες, έκαναν σαφές πως αυτή η ανάκαμψη θα ερχόταν πολύ δύσκολα και πως το

ΠΑΣΟΚ κινούνταν μετωπικά προς μια εκλογική ήττα. Το φθινόπωρο του 2003, μερικούς μόνο μήνες πριν από τις εθνικές εκλογές, ήταν πλέον ξεκάθαρο πως ο εκσυγχρονισμός είχε υποστεί πολιτική ήττα και πως σύντομα αυτή θα επιβεβαιωνόταν από μια επικείμενη εκλογική ήττα. Μια πολιτική ήττα που ήταν πάνω από όλα απόρροια της «πίεσης» που είχε ασκήσει ο εκσυγχρονισμός προς πολλές κατευθύνσεις:

● Προς την κομματική βάση του ΠΑΣΟΚ, γιατί προκειμένου να επικρατήσει ιδεολογικά, το εκσυγχρονιστικό ρεύμα «έκοψε» τις γέφυρές του με τη βάση του ΠΑΣΟΚ, εγκλωβίζοντας την ανάμεσα στις ελεγχόμενες νομαρχιακές οργανώσεις και στο «κρατικό ΠΑΣΟΚ».

● Προς τα αντίπαλα του εκσυγχρονισμού ιδεολογικά ρεύματα στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ, καθώς οι εκσυγχρονιστές ήταν παραπάνω από πρόθυμοι να τοποθετήσουν διαχωριστικές γραμμές προκειμένου να έλθουν σε ρήξη με το «παρελθόν».

● Προς τα μικρότερα κόμματα και ρεύματα της Αριστεράς, κάνοντας χρήση μιας διπλής τακτικής, η οποία άλλοτε ζητούσε τη «διαμόρφωση ενός σύγχρονου συνασπισμού εξουσίας όλων των δυνάμεων του δημοκρατικού σοσιαλισμού και της Κεντροαριστεράς» και άλλοτε τόνιζε με έμφαση πως κάθε ψήφος σε μικρό κόμμα είναι «χαμένη ψήφος».

● Τέλος πίεση προς την κοινωνία, καθώς από κάποιο σημείο και μετά ο «εκσυγχρονιστικός δρόμος» έκλεισε τα αφτιά στα κοινωνικά απτήματα, μένοντας πιστός σε μια αυστηρή και καθόλου ευέλικτη εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής.

Φυσικά σε όλα αυτά πρέπει να προστεθούν η κυβερνητική φθορά που λογικά επήλθε αφού το ΠΑΣΟΚ βρισκόταν στην εξουσία επί 11 συναπτά έτη – τρία με τον Α. Παπανδρέου και οκτώ με τον Κ. Σημίτη –, καθώς και η έλλειψη επαφής των μελών της κυβέρνησης με την κοινωνία, γεγονός που έγινε ιδιαίτερα εμφανές κατά τη διάρκεια της δεύτερης

Το ΠΑΣΟΚ του Γ. Παπανδρέου

ΤΡΙΑΝΤΑ χρόνια μετά την ίδρυση του κόμματος από τον Α. Παπανδρέου το ΠΑΣΟΚ πέρασε στα χέρια του γιου του, Γ. Παπανδρέου. Μια εξέλιξη που θα μπορούσε από πολλούς να χαρακτηριστεί ποικιλοτρόπως. Κληρονομική διαδοχή, συνέχιση μιας πολιτικής δυναστείας, συμβολική επιστροφή στις ιστορικές «ρίζες», ακόμη και «ρομαντικό» πολιτικό σενάριο. Πέρα από αυτά όμως, η πραγματικότητα είναι ότι το ΠΑΣΟΚ πέρασε στα χέρια του πλέον δημοφιλούς στελέχους του σε μια ιδιαίτερα δύσκολη αλλά και κρίσιμη περίοδο. Δύσκολη γιατί το ΠΑΣΟΚ είχε απομακρυνθεί, ίσως περισσότερο από ποτέ, από την κομματική βάση του αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Κρίσιμη γιατί αυτή η απομάκρυνση θα επιβεβαιωνόταν με την ενδεχόμενη, και βεβαία όπως αποδείχθηκε, απώλεια της κυβερνητικής εξουσίας ύστερα από έντεκα χρόνια.

Τον περασμένο Ιανουάριο ο Γ. Παπανδρέου «ανέλαβε τις ευθύνες του», όπως είχε άλλωστε υποσχεθεί. Και τις ανέλαβε γνωρίζοντας τις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε, πρώτα με τις εθνικές εκλογές και μετά με την ενδεχόμενη ήττα του κόμματος. Γνωρίζοντας από πρώτο χέρι τις αιτίες της πολιτικής ήττας του εκσυγχρονισμού, καθώς ο ίδιος υπήρξε κορυφαίο στέλεχος της εκσυγχρονιστικής κυβέρνησης – σε ένα όμως υπουργείο όπου μπορούσε να κρατήσει αποστάσεις από τις εσωτερικές εκσυγχρονιστικές τακτικές –, ο Γ. Παπανδρέου θέλησε, και έπρεπε, να βάλει εξ αρχής την προσωπική του σφραγίδα στο κόμμα.

Ωστόσο, λόγω των εκλογών του Μαρτίου, ίσως αυτό συνέβη κάπως πιο σύντομα από ό,τι θα επιθυμούσε ο ίδιος. Στην προεκλογική περίοδο που ακολούθησε την ανάληψη της προεδρίας του κόμματος, ο Γ. Παπανδρέου έμοιαζε συχνά με σχοινοβάτη που ισορροπούσε χωρίς δίχτυ ασφαλείας. Έπρεπε να ισορροπήσει ανάμεσα στα κυβερνητικά έργα της προηγούμενης ηγεσίας του κόμματος και στις αποτυχίες της σε θέματα της καθημερινότητας. Έπρεπε να χρησιμοποιήσει τον υπάρχοντα κομματικό μηχανισμό αλλά και να αποδοκιμάσει την κυβερνητική αλαζονεία των στελεχών που αντλούσαν τη δύναμή τους από αυτόν. Έπρεπε να «απομακρύνει» τον Κώστα Σημίτη από το προσκήνιο, αλλά ταυτόχρονα να χρησιμοποιήσει το πολιτικό κύρος και την εμπειρία του απερχόμενου πρωθυπου-

γού. Χρησιμοποίησε ως βασικό σύνθημά του εκείνο της «συμμετοχικής δημοκρατίας», το οποίο έκανε αναφορά στην επανένωση του ΠΑΣΟΚ με την κομματική βάση του και την κοινωνία, και αναφέρθηκε ουκ ολίγες φορές στη «δημοκρατική παράταξη» της οποίας πλέον ηγούνταν. Η ήττα ήρθε σχεδόν αναπόφευκτα. Ήταν όμως μια ήττα που ήρθε κατά μεγάλο ποσοστό από το παρελθόν. Που σφειλόταν κυρίως στην κυβερνητική φθορά της ενδεκαετούς διακυβέρνησης και στην πολιτική ήττα του εκσυγχρονισμού της δεύτερης τετραετίας της κυβέρνησης Σημίτη. Σε αυτά προστέθηκαν και κάποιες μάλλον λανθασμένες κινήσεις του νέου προέδρου, όπως εκείνη της αμφίδρομης διεύρυνσης, η οποία περιορίστηκε στην ένταξη κάποιων προσώπων χωρίς να αποκτήσει ιδεολογική και πολιτική ουσία.

Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι η εκ των άνω πίεση του εκσυγχρονιστικού ρεύματος προς την κομματική βάση και η πολυετής κυριαρχία του «κρατικού ΠΑΣΟΚ» επί του κόμματος έχουν ρίξει το ΠΑΣΟΚ σε μια ιδεολογική και οργανωτική αναζήτηση. Ίσως όμως – και από πολλές απόψεις – δεν θα μπορούσε να υπάρχει καλύτερη περίοδος για να συμβεί αυτό. Γιατί ο νέος πρόεδρος του κόμματος δεν έχει να αντιμετωπίσει ουσιαστική εσωκομματική αμφισβήτηση. Κάποια στελέχη, όπως για παράδειγμα ο ανερχόμενος τα τελευταία χρόνια Ευ. Βενιζέλος, μάλλον προσπαθούν να ανεβάσουν τις κομματικές μετοχές τους και προς το παρόν να εδραιωθούν ως οι Νο 2 του κόμματος.

Ακόμη, ίσως δεν θα μπορούσε να υπάρχει καλύτερη περίοδος για αυτήν την ιδεολογική και οργανωτική αναζήτηση, γιατί το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στην αξιωματική αντιπολίτευση, γεγονός που του επιτρέπει να «εξφύγει» από την κυβερνητική φθορά και αλαζονεία που το είχε διαπεράσει τα τελευταία χρόνια. Από την άλλη βέβαια, ζητούμενη και αναγκαία είναι η εύρεση μιας αξιόπιστης και συγκροτημένης αντιπολιτευτικής στρατηγικής, η οποία προς το παρόν φαίνεται να έχει και εκείνη χαθεί μέσα σε αυτήν την ιδεολογική και οργανωτική αναζήτηση. Το ΠΑΣΟΚ την ίδια στιγμή που εισέρχεται στην τέταρτη δεκαετία της ζωής του, ταυτόχρονα εισέρχεται και σε μια από τις πιο σημαντικές περιόδους του, με αποκορύφωμα το επερχόμενο συνέδριο.

εκσυγχρονιστικής τετραετίας.

Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήττας του εκσυγχρονισμού ήταν η απόφαση του Κ. Σημίτη να αρχίσει να προετοιμάζει το έδαφος για τη διαδοχή του από το πλέον δημοφιλές στέλεχος του ΠΑΣΟΚ, τον Γιώργο Παπανδρέου. Ο πρωθυπουργός έβλεπε στον ορίζοντα τη διαγραφόμενη ήττα του κόμματος στις επερχόμενες εκλογές – μάλιστα υπήρχε το ενδεχόμενο αυτή η ήττα να είναι μεγάλων διαστάσεων – και αποφάσισε να παραδώσει την προεδρία σε ένα πρόσωπο που όχι μόνο θα εξέφραζε την ανανέωση αλλά θα αύξανε τις εκλογικές ελπίδες του κόμματος. Δεν ήταν όμως διατεθειμένος να το κάνει αυτό χωρίς να προστατεύσει τη δική του οκταετή προεδρία και συνεπώς και την υστεροφημία του.

Η διαδοχή έλαβε ανεπίσημα χώρα στις 6 Ιανουαρίου, όταν ο Κ. Σημίτης έδωσε το «δακτυλίδι» στον Γ. Παπανδρέου. Την επομένη ο πρωθυπουργός μετέβη στο Προεδρικό Μέγαρο για να ενημερώσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλο αναφορικά με τις πολιτικές εξελίξεις και την προκήρυξη εκλογών στις 7 Μαρτίου, με αφορμή τις κρίσιμες διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού. Αμέσως μετά ο Κ. Σημίτης προήδρευσε της κοινής συνεδρίασης της Κυβερνητικής Επιτροπής και του ΕΓ του ΠΑΣΟΚ στο Μέγαρο Μαξίμου, όπου ζήτησε την εκλογή νέου προέδρου για το κόμμα, και ύστερα απηύθυνε τηλεοπτικό διάγγελμα, όπου έκανε έναν σύντομο απολογισμό του κυβερνητικού έργου του.

Μία ημέρα μετά, στις 8 Ιανουαρίου, ο Κ. Σημίτης παραπήθηκε από πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ παραμένοντας όμως πρωθυπουργός ως και τις εκλογές. Την ίδια ημέρα ο Γ. Παπανδρέου δήλωσε την πρόθεσή του «να ηγηθεί της μεγάλης δημοκρατικής παράταξης» ανακοινώνοντας έτσι την υποψηφιότητά του για την προεδρία του ΠΑΣΟΚ.

Η διαδικασία της διαδοχής

Η επίσημη διαδοχή πραγματοποιήθηκε στις αρχές Φεβρουαρίου και αφού είχε προηγηθεί, στις 10 Ιανουαρίου, το «πολιτικό προσκύνημα» του Γ. Παπανδρέου στο Καλνέντζι, γενέτειρα του Γέρου της Δημοκρατίας και παππού του, Γεωργίου Παπανδρέου. Από τις 6 ως τις 8 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε ένα «μίνι» συνέδριο, το οποίο εξέλεξε τον μοναδικό υποψήφιο για την προεδρία, τον Γ. Παπανδρέου, πρώτη φορά μάλιστα με πανελλαδική ψηφοφορία από τα μέλη και τους φίλους του ΠΑΣΟΚ, νέο πρόεδρο του κόμματος.

Η διαδοχή στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ έγινε μόλις έναν μήνα πριν από τις εκλογές της 7ης Μαρτίου, γεγονός που ενώ αρχικά δημιούργησε ενθουσιασμό στις τάξεις των ψηφοφόρων του κόμματος, εν τούτοις λίγο αργότερα έδειξε ξεκάθαρα πως το ΠΑΣΟΚ δεν ήταν σε καμία περίπτωση έτοιμο, ίσως και πρόθυμο, να μπει στην προεκλογική αρένα και να καλύψει τη διαφορά που το χώριζε από τη ΝΔ. Παρά τις προσπάθειες της νέας ηγεσίας, το ΠΑΣΟΚ πητήθηκε στις εκλογές, λαμβάνοντας το 40,55% των ψήφων. Υστερα από 11 ολόκληρα χρόνια το ΠΑΣΟΚ έχανε την εξουσία. Μερικούς μήνες αργότερα, στις ευρωεκλογές του Ιουνίου, το ΠΑΣΟΚ θα έχανε ξανά.

Ακολούθησε ένα σχεδόν «απολιτικό» καλοκαίρι, λόγω της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, που αποτελούσαν «εθνικό στοίχημα», γι' αυτό και η αντιπαράθεση των δύο μεγάλων κομμάτων κινήθηκε σε ιδιαίτερα χαμηλούς τόνους.